

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Діяння, що відносяться до групи екологічних злочинів, досить різноманітні, але усі пов'язані з порушенням різних правил, вимог, положень і норм екологічного характеру, які забезпечують екологічну безпеку природного, тваринного світу і населення (розділ VIII Кримінального кодексу України).

Криміналістична характеристика екологічних злочинів базується на широкій системі екологічного законодавства [1, с. 455]. Криміналістичні характеристики усіх суспільно небезпечних діянь, які входять до цієї групи, та особливо пов'язаних з порушенням правил охорони навколишнього середовища (при проведенні різних робіт, охороні водного та повітряного середовища, рибних запасів, землекористуванні, використанні надр та поводженні з екологічно небезпечними речовинами та відходами) в основному однакові.

Схожість криміналістичних характеристик екологічних злочинів обумовлюється схожістю основних, важливих з криміналістичної точки зору їх рис та ознак, що дозволяють уявити їх криміналістичну сутність. Зокрема, мається на увазі схожість у своєрідності злочинної поведінки правопорушників, обстановки, механізмів та мотивів скоєння таких злочинів, характеру і тяжкості спричиненої шкоди.

Типовість злочинної поведінки суб'єктів даного виду в основному пояснюється тим, що вона пов'язана з порушенням таких екологічних нормативів і правил, які практично усі повинні виконуватися в технологічних процесах різного виду робіт. Ця однорідна сфера накладає на вольову поведінку правопорушників певну схожість, яка проявляється найчастіше у певних поєднаннях їх злочинних дій та бездіяльності. Комбінації ж різних видів дій та бездіяльності, які складають своєрідність вольової злочинної поведінки суб'єктів цих злочинів, найчастіше виникають під впливом взаємодії різних факторів навколишнього середовища та ознак особи правопорушників, тобто в

результаті взаємодії об'єктивного та суб'єктивного. У вказаний образ злочинної поведінки включаються і особливості безпосереднього впливу шкідливих виробничих факторів, наприклад, викиду, випуску та іншого проникнення до навколишнього середовища (водного, повітряного, ґрунтового тощо) шкідливих (небезпечних) рідких та газоподібних речовин й поховання їх відходів.

Для обстановки скоєння екологічних злочинів найчастіше характерна сфера промислового, будівельного або сільськогосподарського виробництва замкнутого технологічного циклу з наявністю хімічно та біологічно шкідливих відходів, з недостатньо високим техніко-управлінським рівнем організації даних робіт (особливо в галузі утримання очисних споруд), не досить високої виробничої дисципліни за відсутності належної вимогливості з боку керівництва виробництва та дотримання усіх екологічних вимог до технологічних й експлуатаційних процесів. Виявлення особливостей обстановки, яка склалася, дозволяє швидко визначити, на що слід звернути увагу в процесі ознайомлення з технологічними процесами, при здійсненні яких мало місце зараження, при огляді міст забруднення та очисних споруд, вивчення виробничого обладнання і документів, а також визначити, кого і про що слід допитувати як свідків і які документи ще слід вилучити, вивчити тощо. З'ясування типових особливостей вказаної обстановки дозволяє швидше виявити джерело забруднення та винних у цьому осіб.

Механізм злочину складається з багатьох елементів, і насамперед із різноманіття технологічної сторони злочинної поведінки (у тій чи іншій комбінації поведінкових актів) осіб, відповідальних за дотримання природоохоронних правил, спрямованих неправомірних дій конкретних виконавців виробничої операції і елементів технічно неналежного функціонування окремих систем — джерел шкідливих відходів. Ця частина механізму зазвичай недостатньо яскраво проявляється зовні. У той же час в механізм включається процес скидання (викиду) шкідливих відходів (рідких та газоподібних) та їх іншого проникнення до навколишнього середовища і відповідна біологічна чи хімічна дія на середовище, а також дія різних виробничих та будівельних процесів, природних факторів

(ґрунтових вод, течій рік, повітряних потоків тощо), процес насичення води чи повітря шкідливими речовинами. Картина даної частини механізму може бути стертою (при тривалому та поступовому виділенні та проникненні) і дуже яскравою (при залповому викиді чи скиданні шкідливих відходів у воду або повітря тощо). Встановлення усіх елементів механізму та їх оцінка мають істотне значення для виявлення причинного ланцюгу у ході розслідування.

У ситуації, коли встановлені місце, джерело забруднення та забруднюючі речовини, вживаються заходи до встановлення інших елементів криміналістичної характеристики розслідуваного злочину [2, с. 429].

З урахуванням характерних зв'язків вказаних елементів між собою визначається спрямування та засоби пошуку необхідної криміналістичної інформації у ході розслідування, що включають отримання відомостей про обставини предмета доказування, а саме про наступне: факт, час та місце забруднення; інші відомості про обстановку вчинення злочину, характер та ступінь забруднення, його механізм, джерела, особи, винні у забрудненні, і ступінь їх вини; розмір спричиненої шкоди; причини та обставини, що сприяли даному правопорушенню.

Література

1. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет. — [2-ге вид.]. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.
2. Справочная книга криминалиста / под руков. и редак. проф. Н. А. Селиванова. — М. : НОРМА, 2000. — 727 с.